

Feiz ha Breiz

Kelaouenn vizek gant skeudennou

EOST 1931

*D'an 9 a viz Eost, dervez bras ar Bleun-Brug
e Lambaol-Wimiliau*

Renet gand an Aotrou 'n Arc'heskob de GUÉBRIANT

Bretoned, en em gavit eno niverus!

S UOVIRNE RA SAK UOIS AG

Feiz ha Breiz

Kelaouenn vizek gant skeudennou
Renet gant Y.-V. PERROT

Kommanchoù diouz ar bloaz - Breiz. 13 lur	Embannoù diouz ar bloaz : 1/4 pajenn 150 lur
Fraas ha broion stag outi . . . 15 lur	1/2 bajenn 275 lur
Evid ar re a zo e diavéz bro. . . . 20 lur	1 bajenn 500 lur

Evid ar c'houmanchoù koulz haz evit an embannoù skriva da :

M. Fr. GEORGELIN, administrateur, 4, rue du Château - BREST
C./C. Rennes 44-40

Kemennadurez d'hor c'houmanantierien. — War golo an daouzekvet *Feiz ha Breiz* a en em gavo gant hor c'houmanantierien, o fedimp, hiviziken, da baea, o *unan*, raktal, d'an A. Georgelin, 4, Rue du Château, Brest, C. C. 44.40 Rennes, ha neuze n'o de-vezo nemed elz gwenneg vizou evit degas d'eomp o arc'hant, e lech eur skoed, ma rankomp karga ar post da vont da c'houlenn o arc'hant outo beteg an ti.

Pemzek dez goude ar gemenna-lurez-ze, ma ne vez deuet netra d'eomp, e kasimp, dre ar post, ar paper da baea.

TAOLENN MIZ EOST

Kantvet bloaz ar skolioù lib, gant J.-M. PHILIPPOT.	281
An Tad Maner, gant Y. U.	288
Enezennou Glenan, gant G. P.	292
Chapel Sant-Kadou, gant G. P.	301
Libera nos a malo, gant TADIG.	306
Keleler ar miz, gant Y.-V. PERROT.	316
Divinadennou, gant PER HA PAOL.	320

DA BIOUS KAS AR SKRIVOU ?

Ar re a venn skriva pe embann eun dra bennak e *Feiz ha Breiz* a zo pedet da gas o skridou d'an

Aotrou PERROT, Renner « *Feiz ha Breiz* »
Scrignac (Finistère)

Goulennit e ti ar marc'hadour
ar Zoavon
e galleg « *Le Plus Chic* »
Hennez eo ar gwella

vient de confier

à M. PRONOST

ancien voyageur en librairie bretonne
la gestion de sa succursale
de PLABENNEC
un service de LIVRAISON à DOMICILE sera
organisé sous peu, afin de donner satisfac-
tion à la clientèle des localités voisines
qui ne pouvait se déplacer

A Plougastel, les Fraises ; à St-Pol, les Choux-Fleurs

dans l'EST la bière **ESTA**

(bière d'origine de l'EST)

Becs fins, demandez UN BOCK ESTA

Oui mais... la LIMONADE SPECK est la meilleure !

L'EVERITE couverture idéale (maisons, hangars, etc.).
S'adresser Etabl. Speck, 46, rue J.-Jaurès, Brest.

Ar Fourrures TEON

(ar brudeta e Breiz)

n'eus nemeto hag a ro paramantchou e
FOURRURES GWIRION
evit ar merc'hed hag a zoug gwiskamant ar vro
Eun dibab bras a vantilli

Pelleteries pour confections et garnitures

Agneau, astrakan, chacal, chèvre toutes teintes, civette de chine, gazelle, kid, lapin d'Australie, lapin de Chine, lapin du pays, toutes teintes, lièvre, loup, mongolie, mouflon, murmel, opossums d'Amérique, petit gris, renards du pays et beaux renards fantaisie, skungs, taupe, wallabys, veau, poulain, vison du Canada, fourrages divers, queues de petit gris.

Maison LEON 37, rue Louis Pasteur
BREST

Ti koz L'OLLIÉROU

L'HOSTIS & JORDE

SUCESSEURS

18, 27, rue Louis-Pasteur, Brest

Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en hon ti e kavoc'h ato ar mui da joaz hag an dessiniou nevesa e mouchoerou ha tavancherou brodet.

Seiz, mezer, ha danvez a hep seurt.

Dioc'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a ugent real dre gant a vez roet e marc'hadourez ha dek dre dant d'ar familhou niverus diwar giskouez o c'hartean.

AU TIGRE ROYAL

FOURRURES & PELLETERIES

37, rue de Siam, BREST

Grand choix de Fourrures
de toutes provenances

-- Transformations --
-- Réparations --

PRIX MODÉRÉS

Prena a reer es-kriz, krec'hin lern, kaerelled-yras, lapined; gozed, pudasked, hag all..., ha paet e vezont prizioz mat.

67e BLOAVEZ

N° 8

Miz Eost 1931

Feiz ha Breiz

Kantvet bloaz ar skoliou libr

Miñoned ha kenvroiz ker

Nec'het a-walc'h oun bet laket, breman ez eus tostik eur miz, pa voe digaset d'in eur bern paperiou, ha goulennet diganen, aoza eun tammig prezegenn, diwar-benn ar pezh a drmenas kant vloaz a zo, endro d'ar skoliou, en hor bro. Klasket em eus, ar pezh en defe klasket, kredabl bras, pep hini ac'hanoc'h, enebi ha lavaret nann, mes kaer am eus bet klask digareziou, n'oun ket bet selaouet hag evit kaout peoc'h, em eus digemeret hag asantet ober al labour. N'eo ket 'ta, evel a-welit, eun doktor nag eur prezeger brudet, eo a deu hirio da gomz d'eoc'h, mes unan eus ho touez hag a c'hortoz muioc'h eus ho madelez eget eus e c'halloud hag e ouisiegez.

Abaoe ' nevez zo, eo deuet ar c'hiz da ober goueliou a bep seurt, evit enori ginivelez pe maro an dud yras, pe c'hoaz evit enori nevezentiou pe zarvoudou, c'hoarvezet 50 vloaz, pe 100 vloaz a zo; alies alies e welomp war ar c'hazetennou meneg eus eur « centenaire » en tu man, eur « cinquantaire » en tu all. Ar pezh a zo gwir eo, dre ma pellaer diouz an dud, pe an traou bras, e teu da veza kalz esoc'h o anaout, hag an dra-ze dre ma c'heller gwelet ha kompren gwelloc'h, ar vad o deus graet pe zigaset d'o heul,

Evelse traou bihan da welet d'ar mare m'int erruet, a zo deuet da veza traou bras ha traou pouezus da c'houzout. An darvoud ez oun karget da zisplega dirazoc'h hirio a zo unan eus ar re-ze, bihan da welet ha bras kenan da c'houzout. Breman ez eus 100 vloaz, 3 zen yaouank kristen ha dispont, glac'haret o welet ar skoliou chadennet gand ar c'houarnamant, a lak en o fenn digeri eur skol libr; diarbennet int ha kaset dirag ar justis. Dre o nerz-kalon hag o c'homzou, e lakeont an dud da zevel a-du ganto hag e tiffammont tamm ha tamm, al liberte evid ar gatoliked da gaout o skoliou d'ezo.

I. — Ar brezel war dachenn ar skol

N'eus netra war an douar, en hon amzer-ni hag a lakafe dua kemend a baper, liva kemend a c'hevieged ar skoliou; netra ken-nebeut hag a lakafe kemend a drouz hag a gasoni etre an dud.

E c'heller lavaret epad ar c'hant vloaz tremenet, an afer, an abadenn vras etre ar Fransizien eo bet ar skoliou, piou a vezo ar mestr war ar skoliou; eno eo bet an dalc'h gant hon Tadou, eno eman an dalc'h ganeomp-ni hirio, eno e vezo an dalc'h keit ha ma vezo tud dizoue ha tud a feiz o veva skoaz-haskoaz, en hevelep bro. Lavaret a raer alies ar c'homzou-man, an nep piou bennak a zo ar yaouankiz etre e zouarn, hennez a vezo ar mestr en amzer da zont. Setu aze perak ez eus kemend a vec'h diwarbenn ar skoliou. Er skol, evit gwir, ar c'henteliou a vez roet ne deuont ket hepken da vaga spered ar c'hrouadur, mes dont a reont c'hoaz, da vaga e galon hag e ene; hervez ar geennadurez fall pe vat roet er skol, ar c'henteliou a deu ive peurliesia da drei ar c'hrouadur war an tu fall pe war an tu mat. An tadou hag ar mammou a zo e gwirionez kristen, hag a gompren pebez talvoudegez dispar en deus

ar feiz, ne c'hellont ket asanti e ve kenteliet o bugale en eun doare kountrol d'o c'hredennou. Evito ne c'hell ket beza eun tenzor kaeroc'h da lezel gand o bugale; mes penaos her mirint enno, ma rankont o lakaat etre daouarn mistri hag a zo enebourien touet d'o c'hredennou. Setu perak eur brezel rust a zo digoret en hor bro abaoe seiz ugent vloaz a zo, eus eur c'hostez ar gatoliked, a c'houlenn liberte da gaout skoliou hervez o c'hredennou, eus eur c'hostez all, ar c'houarnamant dizoue, sterniet pell a zo ouz kar ar franmansoned, hag a glask taoler e graban war an holl skoliou ha dre-ze ivez war an holl vugale. Ar skoliou, en hon amzer, hag en hor bro eo an dachenn a glask an eil rumm hag egile gounit...

II. — Ar skol a-raok hag en amzer Napoleon I

Araok Dispac'h 1789 an holl deskadurez e Frans e oa renet hag a veze roet gant an Iliz ha bez' e oa 25.000 skol dre ar vro. Potred an dispac'h a reakemend a reuz, a zismantras kemend a draou, ma ne lezjont, koulz lavaret skol ebet en he sav. Pa voe fin d'an drailh e tremenas meur a vloaz, a-raok ma voe digoret ar skoliou er parrezioù bihan. Pa c'hellias Napoleon Bonaparte kemeret ar stur ha beza mestr, e poanias da zigeri ar skoliou ha da lakaat sevel re nevez. Hervez mennoz an den bras-se, ar skoliou ne dlient ket beza dizoue, kemend a draou spontus en devoa gwelet ober epad an Dispac'h, ma n'oa ket evit gouzanv an dud dizoue « ar seurt-tud-se, a lavare, n'int ket din da veza gouarnet mes diskaret a dennou fuzuilh!! » Rei a reas urz ma vije desket ar relijion en holl skoliou dre ar Frans a-bez. Mes an youl da ober eus ar Fransizien tud graet diouz e zourn, aes da gas ha da zigas, a reas d'ezan diazeza an deskadurez war ar memez reolennou.

Hag e oue gwelet an dra zouezus-man evid an am

zer ze, holl skoliou ar vro o tont da veza skoliou ar c'houarnamant. Hiviziken, ar c'houarnamant eo a verke an doare da gelenn ar vugale hag an dud yaouank, a lavare peseurt kenteliou rei d'ezo, er fin a zibabe al leoriou da lakaat etre o daouarn. Ar skoliou diwallet ha renet evelse, a deuas buan da veza evel kabestret ha chadennet. E berr amzer, ne voe mui liberte ebet enno, ha ma z' oa urz da zeski ar relijion, ar c'henteliou a droe alies a enep gwiriou an Iliz. Den ne grede gwikal na sevel e vouez, da ziarbenn eur seurt displealded, ne vije ket bet brao. Napoleon, ar Mestr bras, a oa pounner e zourn ha prim da flastra kement hini a glaske derc'hel penz d'ezan.

III. — Ar gatoliked o tihuna

Pa voe diskaret an impalaer galloudus, er bloaz 1814, lezenn ar skol a voe taolet d'an traon, mes ar c'houarnamant nevez, o kredi, evel Napoleon, he devoa eno eur benveg mat, evid he sikour da lakaat ar yaouankizou diouz he c'hostez, he savas buan er he sav. Neuze evelato ar Gatoliked a goumansas hardisaat ha goulenn al liberte. Epad meur a vloaz e voe lezet muioc'h a frankiz hag ar relijiuzed a c'hellas digeri eun nebeut semineriou bihan, hag o re hervez o giz. Ne badas ket pell an amzer vrao; poulzet gand ar Franmasoned ar roue Charlez X a embannas eur gemennadurez d'ar 16 a viz mezeven 1828, e tifenne enni ouz ar Jesuisted ober skol hag e verke pegemend a vugale a c'hellje hiviziken beza digemeret er semineriou bihan. Muioc'h mui buhez an dud yaouank er skoliou a deue da veza direol, ar gwirioneziou kristen a veze goapaet, an traou santel disprijet; e berr amzer ar re wella a deue da goll o feiz hag o onestiz. Er bloaz 1830 ar roue Charlez X e-unan a voe skubet gand an Dispac'herien; eun avel

a zizurs hag a zismantr a c'houezas a-eneb ar Gatoliked; ilizou a voe devet, kroaziou diskaret; kalz ne reant ket a c'hinou bihan evit diskleria oa echu he amzer gand an Iliz, e Frans... Mes an Iliz ne c'hell ket mervel, ha pa gav d'he enebourien e vez an tosta d'ar bez, neuze eo e sav a-nevez leun a sked hag a vuhez. Setu ar pez a en em gavas er Frans e 1830. Ar gwel eus kemend a zismantr hadet e pep lec'h dre ar vro a heugas ar Gatoliked hag a lakeas ar gwad da virvi en o gwazied, D'ar 16 a viz here 1830 eur beleg a-spered bras, an aotr La Mennais (1), hag en devoa dija skrivet leoriou kaer, anavezet dre ar Frans a-bez, a zave eur gazetenn nevez hanvet *L'Avenir*. War dal ar gazetenn e weled o lintra skeudenn ar groaz hag hini an aviel gand an daou c'her-man: Doue ha liberte.

Endro d'ar gazetenn-ze, La Mennais a vodo eun toullad tud yaouank kalonek evel dan, an daou vru-deta anezo, Montalembert ha Lacordaire. Gand eur bluenn-dan, e skrivint a-enep dizurziou ar skolachou, e c'houlennit liberte d'an Iliz, liberte d'ar gatoliked da gaout o skoliou. Epad 13 miz, ar gazetenn a yelo dre ar vro, o c'hervel an dud vat da zivorfila ha da zével war o zreid, « Ha ne glevit-hu ket, a skrive Lacordaire, krial e pep lec'h eo maro ar gatoliked hag int aet da netra; dihunomp, savomp en hor sav, ha diskouezomp a vouez-uhel, e lavarar gevier, hag ez omp c'hoaz beo-buhezek, prest da zifenn Doue hag al liberte. » Hep dale eun emgleo evit difenn frankiz d'ar relijion, a voe savet, hag e voe graet ar zonzj da skei eun taol bras, evit goulenn al liberte d'ar skoliou.

(1) *Felix Lamennais*, 1782-1854, eur breizad hag a ranke beza e hanv *Ar Menez*, gwechall goz.

IV. — Ar genta skol libr digoret

„un dister a dra a roas tro d'an emgleo da ziskouez he nerz. Bez e oa e kêr Lyon, pell amzer a oa, skoliou libr evid ar vugale a veze e servich an Iliz. D'an 29 a viz meurzh 1831, dre eun taol fallagriez, ar c'houarnamant a roas urz da zarra ar skoliou-ze. Ar Gatlaked poulzet gand o c'hazetenn a yeas en egar. « Pegwir, emezô, e klask breman ar c'houarnamant trabas ouz kurusted, ni a zo vont da lakaat gwazed dirazi. » En eun nozvez, mogeriou Paris a voe goloet a baperiou ha warno e c'helled lenn ar c'helou souezus man. « An emgleo, savet evit difenn liberte ar relijion, a zigor e Paris, hep goulenn kounje digant den. eur skol libr evit netra hag ar c'henteliou a vezo roet gant tri eus pennou an emgleo. » Ar c'henta eus ar vistri-skol a c'hiz nevez-se, oa Charlez De Coux. oajet a 44 vloaz, an eil Yann Lacordaire oajet a 29 bloaz, an trede Charlez Montalembert oajet a 21 bloaz. Ar skol a dlee beza digoret dan 9 a viz mae 1831. Pa zigouezas an dervez merket, eun daouzek bennak a vugale a deuas d'ar skol. Dirazo ha dirag eun nebeut tud diredet da welet, Lacordaire a lavaras ar c'homzou man « Deuet omp aman, emezan, evit kemeret ar brasa liberte a zo er bed, an hini a zo evel an eienenn eus ar re all ha ne c'heller hepdi kaout liberte ebet. » Ar skol a goumansas; epad an dervez kenta e voent lezet e peoc'h. D'an eil dervez, d'an 10 a viz mae, ne voe ket ar memez tra: eur c'homiser a deuas, tri bolis ouz e heul. « En hano al lezenn, a lavaras dioc'h-tu, me a fell d'in diskleria sarret ar skol-man hag a zifenn grons ouz ar vugale lakaat o zreid enni ken. » Neuze Lacordaire, hep diskouez en doa klevet, a reas d'ar vugale daoulina evid ar bater ha dichek e lavaras « Bugale c'houi a zo deuet aman war urz ho kerent; ni a zalc'h o flas, galloud

ebet nemet ar justis ne c'hello hon dispartia, bezit holl aman warc'hoaz da 8 eur. »

Antronoz hini ne vankas; wardro nav eur, ar c'homiser a deuas adarre gand e bolised, eur gouriz tri-kolor en taol-man, endro d'e gof. Goulenn a ra neuze digand ar vistri-skol senti ouz lezennou ar vro, mes ar re-man a respontas sec'h d'ezan ne blegint ket, nemet dirag an nerz. « En hano al lezenn, eme ar c'homiser, e roan urz d'ar vugale-man d'en em denna kuit. » — « En hano ho kerent, o deus roet d'comp galloud warnoc'h, eme Lacordaire, e c'hourc'hemennan d'eoc'h chom. » Betek teir gwech, ar c'homiser a roas urz d'ar vugale da vont er-maez; teir gwech e klevas ar memez respont hag ar vugale holl asamblez a lavaras « n'ez aimp ket kuit! » Ar bolised neuze a grog enno hini da hini hag o stlap er maez, mistri hag all.

Da genderc'hel.

J.-M. PHILIPPOT.

Buhez an Tad Maner

(Kendalc'h)

Ar Vretoned o c'houlenn mav o lakat an Tad Maner war an aoteriou

An aotrou de Pleuk, eskob Kemper, a skriva d'ar Pab, d'an 3 a viz gwenngolo 1714 : « Labour ar misioner epad 42 vloaz, e garantez evit Doue, e aked evit gounit an eneou, e nerz-kalon, e zantelez, e holl vertuziou o deus her savet ken uhel e spered ar Vretoned, m'en deus pep hini doujans evitan ha fizians ennan. Rakse, Tad santel, ar Vretoned a c'houlenn diganeoc'h lakat an Tad Maner war roll an dud eürus en Nenv ha war roll ar zent. Ni, eskob Kemper, hon eus bevet gantan hag a zo bet test eus e vertuziou hag eus e vurzudou, a zav hor mouez, a-unan gant an dud fidel, evit Ho pedi da rei d'eomp ar c'hras-ze. »

Eskob Sant-Brieg, an aotrou de Boissieu, a skriva eus e du eun hevelep lizer. Warlerc'h liziri eskibien Breiz, an Tad Le Roux, karget eus ar prosez e Rom, a lakeas moula, er bloaz 1716, eul levr dastumet ennan vertuziou ha burzudou an Tad Maner.

E Rom e kemerer atao an amzer, ha fur eo gedal, rak gant an amzer e vez desket traou nevez. Ar Jezusted, en triouec'hvet kantved, o devoe da c'houlenn eur brezel kriz a-berz o enebourien fallakr. O Urz a voe zoken diskaret epad eur pennad mat a vloaveziou, ha prosez an Tad Maner sklaer eo, n'ez eas tamm war araok epad an amzer-ze. Epad ar Revolution vras, e Frans, e voe freuz ha dismantr e pep lec'h; ar paperiou a oa e iliz Plevin a voe devet

war ar blasenn, ha kalz anezo a zouge testeri eus santelez ha burzudou an Tad Maner. Evelato ne voe graet droug ebet d'ar bez.

Er bloaz 1847, an aotrou Le Mée, eskob Sant-Brieg, a reas digeri ar bez, hag e fizias al labour-ze e pevar beleg : an aotrou Prud'homme, chaloni eus an iliz-veur, an aotrou Denmat, person Plevin, hag an Tad-dou Bazin ha Renault, Jezusted.

Kavet e voe eun arched hanter-vrein, hag en arched eun nebeut eskern a goueze e poultr kerkent ha ma veze touchet outo; eun askorn evelato hag eun dant a oa miret mat. Ar relegou a voe dastumet mat ha gorroet en eun arched nevez gant eun tamm skrid a verke petra a oa bet kavet. An arched nevez a voe diskennet el lec'h m'edo an hini koz. Aus d'ezan, en diavaez, ez eus breman eur maen marbr gwenn hag a zo skrivet warnan ar geriouman : « Tad Maner. Aman eo beziet an Tad Maner, Jezust. Goude beza graet misionou epad 43 vloaz e Breiz-Izel, e varvas evel eur zant e Plevin d'an 28 a viz genver 1683. »

E Kemper, evel m'eo bet lavaret, e voe miret kalon an Tad Maner, e skolaj ar Jezusted. Met eno ive e oa bet freuz bras epad ar Revolution. An iliz a oa bet laeret, an aoteriou diskaret. Ar c'houlenn ar-c'hant a oa war ar maen m'edo ennan kalon an Tad a oa bet diframmet gant eur skraper bennak. Daoust hag ar galon a oa bet espernet?

— Ya, a drugare Doue. D'an 11 a viz gwenngolo 1847, an aotrou Graveran, eskob Kemper, gant an aotrou Keraudy, vikel vras, an aotrou Evrard, sekretour an eskopti, an aotrou de la Houssaye, kelenner er c'hloerdi bras, a yeas da iliz ar skolaj. Dirak an tabernakl, eus tu an henter-noz, ez oa eur maen kizellet warnan furm eur galon ; siellet oa ar maen gant ploum. An aotrou Graveran a reas lemel ar

maen-ze, ha dindannan e voe kavet eun all, teo meurbet; e kreiz oa kleuzet e furm eur galon, hag er c'hleuz-ze ez oa eur galon bloum gant ar geriou-man warni : « Kalon an Tad Julian Maner. »

An aotrou 'n eskob a gasas gantan ar galon-ze, da c'hedal ma vije graet eur plas dereat d'he gorrinn. Ar plase-ze a voe buan peurc'hraet, ha d'an 10 a viz genver 1848 an aotrou Keraudy, vikel vras, dirak Rener ar skolaj ha meur a veleg, a lakeas kalon an Tad Maner en eur bezig nevez e chapel ar skolaj. Ar maen a c'holoe gwechall kalon an Tad Maner a voe laket adarre war ar bezig nevez ha siellet. Eur plankenn marbr gwenn war c'horre a zo skrivet warnan geriou latin da verka eman eno kalon an Tad Maner.

O veza n'eus mui a Jezuisted e skolaj Kemper, an aotrou Duparc, eskob Kemper, en deus goulennet aotre da denna eus ar chapel kalon an Tad Maner, hag en deus he roet d'ar Jezuisted evel m'oa dleet. An Tadou Jezuisted o deus graet eur bezig nevez en o chapel, e Rozavel, e Kemper, evit digemet kalon an Tad Maner, ha d'an 31 a viz gouere 1931, deiz gouel sant Ignas, o zant patron, ar galon a zo bet laket er bezig-ze.

Ar Vretoned a dle kenderc'hel da bedi gant fizians an Tad Maner. E c'halloud en Nenv a zo bras; hen diskouezet en deus epad e vuhez ha goude e varo. Hirio, evel gwechall, e kar ar Vretoned ha goulenn a ra evito digant Doue ar grasou o deus ezomm. — Pa vez en eun ti tud klanv, dilezet gant ar medesin, ra vezint erbedet ouz an Tad Maner. Met, pa vezo bet eur pare bennak, dre vuzud, ra vezo diskleriet an dra-ze, evit ma vo gellet lakat buanoc'h an Tad mat war roll an dud eürus ha war roll ar zent.

Ar prosez a gendalc'h atao. Nevezet eo bet d'an

21 a viz kerzu 1889, ha kaset eo bet da Rom ar pa-
periou a oa ret.

Niver ar zent en Nenv a zo bras meurbet. Eun nebeut hepken a zo laket gant an Iliz war an aotriou, ar re o deus bet ar muia brud, ar re o deus graet traou kaer, traou bras, burzudou skedus.

An Tad Maner ha Mikael an Nobletz a zo eus lignez ar zent. En o bubez ne gaver nemet karantez evit Doue, karantez evit an nesa. An eil hag egile a oa beleien desket bras hag a verve o c'halon gant an ioul da c'hounit eneo da Jezus-Krist. En em ankounac'haat a raent o-unan evit sonjal en nesa; troet d'ober pinijenn, e vevent eur vuhez kalet, ha dre o skoueriou muioc'h c'hoaz eget dre o frezegennou, e kasent an eneo war hent ar zantelez. Skuilhet o deus dre Vreiz greun mat an Aviel ha dre o labour ez eus deuet en hor bro gwellaenn vras. Digoret o deus an hent da visionerien all, ha goude o maro o labour a zo bet kendalc'het. Dre ar misionou ar feiz a zo bet startaet en hor bro; beleien eus ar parrezion, leaned a bep Urz, a brezeg misionou dre ar parrezion. Evelse an dud a vez kelennet, ar wirionez a ziskenn en o spered, goulenn a reont ar pardon eus o fec'hejou, gant eun nerz nevez ec'h en em lakeont da zenti ouz gourc'hemennou Doue ha re an Iliz. Ar misionou a ra eur vad souezus.

Trugarekeomp Mikael an Nobletz hag an Tad Maner da veza labouret en hor bro gant kement a galon. Pedomp i ivez evit ma chomo ar Vretoned sentus atao ouz Doue hag an Iliz.

Pedomp bemdez evit ma vezo an daou visioner-ze laketaet dizale war roll an dud eürus ha war roll ar Zent.

ENEZENNOU GLENAN

Peder leo diouz an douar bras, eün hag eün d'an aber a zo e kreiz etre beg Lok-Tudy ha beg Trevignon hag e kouez ennan dour ster goant an Odet, ema enezeier Glenan: nao o zo anezo, met war an nao n'eus nemet c'houec'h hag o defe talvoudegez: an Dreñeg, ar Gioteg, al Loc'h, Kigneneg, Sant Nikolas hag ar Penfred; an teir all n'int nemet reier bras ha ne vev warno nemet morveot ha brini-mor.

Len al Loc'h e Glenan

An enezennou-ze a oa stag-ha-stag hag a rae eun enezenn vras, gwechall goz ha pa veze izel ar mor e c'helled mont enni, hep glebia an treid, dre eur chaosser, dismantret breman, a gemered e Moustertin hag a dremene dre enezenn an Derved ha reier an Ebeul.

I. — Mistri Glenan

Ar re o deus skrivet istor ar vro a gred e oa perc'hennet enezenn Glenan, da genta, gand abad Loktudy ha menec'h Loktudy, da gredi eo, eo o devoa savet prioldi sant Nikolas.

Pa voe dismantret abati Loktudy gand an Normaned, breman ez eus mil bloaz, e vadou a voe rannet hag enezeier Glenan a gouezas gand abati sant Gweltas Rhuys hag a jomas gantan betek an Dispac'h.

En amzer ar roue Loeiz XIV, e denzorier brudet, Nikolas Fouquet a glaskas o frena hag a venne rei evito ar maner en devoa e Koadkanton, e Melgven, met o veza ma voe taolet, er prizon, dem-goude, evid e laeronsiou, ar werzidigez-ze a voe torret. Ar c'houarnant a glaskas, meur a wech, lakat e graban, war an enezennou-ze, met, betek an Dispac'h, gwiriou sant Gweltas a voe anavezet atao gant holl Lez-varniou ar vro.

II. — Roudou kenta an dud e Glenan

An enezennou-ze a zo bet tpd o chom enno a-bell-ze, evid m'hen diskouez maen-hir enez an Derved ha tao-liou mein Sant Nikolas koulz ha beziou koz an Dreñeg hag al Loc'h. An A. de Villers du Terrage en devoa daou bod-pri bet graet breman ez eus daou vil bloaz bennak hag en devoa kavet e Sant Nikolas.

Breman ez eus 150 vloaz, ar vortoloded a wele, eun hanter leo diouz enezenn an Derved hag eun ugent troatad bennak dindan an dour, pa veze sioul ar mor, eur volz vein graet gant dourn an den.

Enezennou Glenan a zo hano anezo war gartennou-mor ar XIV^{vet} kantved; o hervel a raed *Grana*, er bloaz 1313 ha *Grana* etre 1330 ha 1379.

An dud ne joment enno nemed epad eur pennad eus ar bloaz, da amzer ar c'hounidegez ha da amzer an eost; ar besketaerien a rae o diskenn enno ivez eur wech an amzer.

Laeron-vor a oa c'hoaz hag a en em guze enno ha, pa veze brezel, a zailhe ac'hano war al listri a welent o vont er maez eus porz Benodet hag hini Konk-Kerne. Er bloaz 1584, abati sant Gweltas a anzave ne ga-

ved e Glenan nemel letonennou da beuri hep ti, na den.

Diwezatoc'h eur manac'h a deuas da jom, da Zant Nikolas, e lec'h ma oa eur chapel; er bloaz 1717 e welled c'hoaz e di toet gant kolo, e founn, e liorz, mogeriou tro dro d'ezan, hag eur puns, toullet er vein hag e oa dour mat kenan ebarz.

III. — Konkiz-Kerne e Glenan

O veza ma oa kals pesked er mor a zo tro-war-dro d'an enezeier, eun toullad tud eus a Gonk-Kerne, a zavas eno eun ti da gempenn ha da zalla o sardined. Loeiz XIV a roas aotre d'ezo zoken da c'houlenn 5 gwenneg ouz kement bag a raje he diskenn en enezeier, gant ma savjent eur c'hrenv-lec'h (un fort), dre eno, en eun tu bennak.

Eun tan-gwall a zegas ti Konkiz-Kerne; dre aoun rak ar Zaozon a rae o diskenn en enezeier, bep wech ma tigeo brezel, ar re-man a zistroas d'an douar bras.

IV. — Taol kaer markiz Keryann e Glenan

N'eo ket ar Zaozon hepken eo a deue da enezeier Glenan da ober o diskenn; er bloaz 1648, Spagnoled a oa dre eno, war nao lestr hag o devoa taolet o c'hraban war 50 bag da varc'hadourien pe besketaerien ar porziou tosta. Ken dinec'h ha tra e oant pa weljont eur pikol lestr bras o tont warno, a-diz, hag ar boulji o sotal dioutan ken e strake an aochou tro-war-dro. Renan Barbier, markiz Keryann, e parrez sant Noug, e Gorre-Leon, eo a oa war al lestr-ze en devoa laket ober e Penpoull evit redet warlerc'h al laeron-vor. Ar Spagnoled strafuilhet a glaskas tec'het, met a-raok m'o devoa gelllet sevel o lien, markiz Keryann en devoa gouleudet tri eus o listri ha laket an tri all d'en em rei d'ezan ma n'o devoa ket a c'hoant

da welout ker gwas oc'h en em gaout ganto; an tri diweza hepken, daoust ma redas kaer ar markiz, war o lerch, a c'hellas tec'het. Ar varc'hadourien vreizat a voe kel laouen o welet markiz Keryann oc'h ober

Lestr Renan Barbier, markiz Keryann

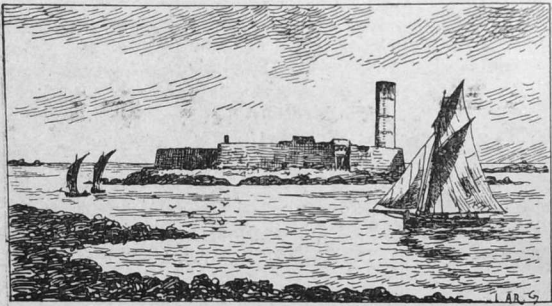
o stal ouz al laeron-ze ma kasjont eun nebeud anezo d'e gaout, en hano ar re all, evit rei d'ezan eun toullad barrikennadou gwin e testeni eus o anaoudegezh vat.

V. — Taol kaer ar Rochard e Glenan

Meur a bense a zo bet c'hoarvezet e kichen an enezeier-ze ha n'eo ket souezus, kement all a gerreg a zo war o zro. Ar besketaerien a rae braoa ma c'hellent d'an dud a en em gave da goueza, dre bense, war o aochou, met kemeret a raent evito o madou ha betek zoken e dilhad. An enezeier-ze neuze ne veze ket a dud enno, nemed en amzer ar peoc'h. Pa zigore bre-

zel e ranked en eun denna en douar bras, rak an enebourien a gemere perz enno dillo hag ac'hano e veze aes d'ezo evesaat ouz an aochou, adalek enezenn Groe betek Penmarc'h.

Er bloavez 1744, an A. Aubert de Vince'les, eun ofiser koz a en em ginnigas evit mont da jom da C'hlenan, gant ma vije roet d'ezan eun nebeud soudarded ha mortoloded c'houec'h pez-kanol hag eul lestr,

Krenv-lec'h ar C'houbon

kanoliou warnan. E lec'h ober dioutan e kavjod gwelloc'h sevel, er bloaz 1755, eur c'hrenv-lec'h (un fort) var roc'h ar C'houbon, eur roc'h hag a zo dres a-zioc'h aod ar Gampr, eun aod hag a zo bet roet an hano-ze d'ez i dre m'en em gav ar bagou a vez enni, en' andor, daoust peger fall bennak e c'hell beza an amzer war ar mor bras.

Soudarded eus a rejimanchou Chartr, Ailhy hag al Lorren a voe laket er c'hrenv-lec'h-ze met, pa deuas ar peoc'h ne jomas soudard ebet wardro eno ken, adarre, ha tud an enez a laeras koajou an doriou hag ar prenecher hag a en em lakeas da c'hoari gand ar

peziou-kanol. Eur serjant koz, ar Rochard, a voe kaset d'an enezenn da ziouall traou ar C'houarnamant; en em g'evet a rae gand e amezeien, tud al Landais hag ar Viau (hinman en devoa 12 krouadur) ha c'hoari a rejont eun taol kaer d'ar Zaozon, er bloaz 1779.

Eul lestr saoz a oa deuet da glask trabas ouz bagou ar besketaerien renket e aod ar Gampr. Ar Rochard a vodas tud an enez hag a roas d'ezo bizier e lec'h fuzulioù: o lakat a eure da ober tro eun dosenn endram'edo e verc'h, kuzet a-dre an tevenn, o skei war eun daboulin. Ar Zaozon a gredas e oa eno eur gwall doullad soudarded, hag a dec'has en doun-vor. Rochard a voe meulet gand ar ministr ha roet 200 lur d'ezan, evid an taol fin en devoa c'hoariet d'ar Zaozon.

Epad brezelioù an Dispac'h, soudarded Glenan a en em gleve, gand ar Zaozon; ar re-man, gant ma vije lezet o ofiserien da chaseal, en enezeier, da gaout legumach ha dour dous, ne lavarent netra ebet d'ezo; didrabas kaer e lezent ivez ar besketaerein ha prena raent zoken diganto pesked, frouez ha bara.

En amzer ar roue Loeiz-Philip e voe savet eur c'hrenv-lec'h all e enez Penfred hag eun tour-tan hag a voe goulaouet evid ar wech kenta d'an deiz kenta a viz here 1838.

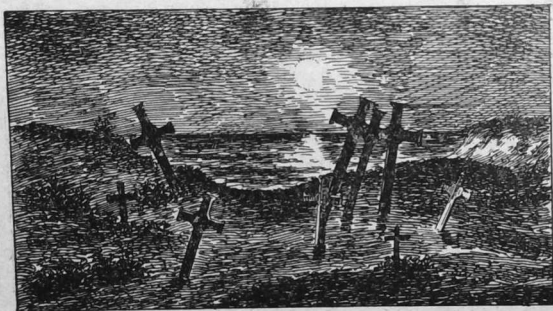
VI. — Person Glenan

Er bloaz 1871, an Aotrou Marc'hallac'h, eus a Gemper, a voe hanvet, war e c'houlenn, da genta person enezeier Glenan a oa wardro eur c'hant den bennak o chom enno neuze.

E enez al Loc'h e savas eur chapel goat en enor da Itron Varia an Enezeier hag a dalveze da di, goude an ofisoù. Eno eo e lavare bemdez e oferenn. Da zul e veze diou oferenn, diou brezegen, unan e brezoneg hag unan e galleg ha gousperou. Eur mortolod koz eus e lestr ar « Surcouf » a rae ar c'haner. A-wechou ne veze ket kalz a dud en iliz. Eur bloavez, evid ar

pardon. e oa pevar beleg diavaez ha pevar den eus ar barrez. Pa ne c'helled ket tostaat ouz an enezenn, ar pez a c'hoarveze alies a-walc'h er goanv, e veze laket eur banniel, e beg eur wern, a veze pignet pe ziskennet ha diouti e oa aes gouzout e pe lec'h eus an oferenn e vezed en em gavet.

Prosesion ar Zakramant a veze graet gand ar bagou.

Bered Glenan diwar Espey, mirdi Brest

Mont a raed betek ar Penfred hag eno, er c'hrenv-lec'h, e veze savet eun aoter ha graet eun ehan; ac'hano e veze roet bennoz ar Zakramant ha goudeze e tistroed d'al Loc'h: « Na pebez lec'h duñius evid eun hevelep lid, eme an A. Rossi; diouz eun tu ar mor divent, diouz eun tu all eul linenn o wenna hag o verka an douar hag a-uz ar penn ar sklerder o koueza eus lein an nenv. »

Eul lestr eus ar Gres a en em gollas war ar reier; unan hepken eus ar vortoloded a oa warnan a c'hellas en em zavetei; an A. person a zigoras d'ezan dor e di hag her sikouras da zistrei d'e vro; sebelia a eure ar re veuzet, en eun toull digoret gantan e-unan

War ar zizun e veze o welout e barrezioniz hag e teske lenn ha skriva d'ar vugale vihan.

An amzer a oa re c'haro eno evid eun den 64 bloaz; e lestr ar « Surcouf » goude beza bet tost d'ezan en em goll ne voe savetaet nemet dre eul le en devoa graet da Zantez Anna Wened, met eun nozvez a deuas hag e voe lounket, da vat, gand ar mor.

Dem-goude, an A. Marc'hallac'h a voe galvet gand an A. Nouvel da Gemper hag hanvet vikel vras. An A. Marc'hallac'h eo bet kenta ha diveza person Glenan.

VII. — Gwrac'h al Loc'h

Dion wech oun bet en enezeier-ze. A-bell int glas hag henvel ouz tergin o neunv er mor. A-dost, gand o zouriou-tan, tiez Penfred ha Sant Nikolas hag ar bagou a vez o pesketa en dro d'ar reier, eo anat ez eus buhez ha kalz buhez zoken enno ha red eo sellet, e tu an hanter-noz, ouz roudenn draez alaouret Mousterlin hag Enez Tudy, en traon da venez Lokronan, evit gouzout emañ peder leo diouz an douar bras.

Ar mor harp en enezenn a zo sklaer ha glas el lec'h ma 'z eus traez ha moug el lec'h ma 'z eus bizin. Peurliesia e tiskenner e Sant Nikolas a zo glas ha bleuniet kaer e mezeven. E kreiz ar porz a ra an holl enezennou-ze, krenv-lec'h ar C'houibon a zispak e vogeziou mein-benez hag e dour e raer diwarnan aroueziou, pa vez ezomm, d'ar vortoloded var vor.

E enezenn Penfred ez eus eun tour-tan a 36 metr, eun arouezva pe semaphor ha daou di.

E enezenn Gwiridenn ez eus bet kavet eskern eun den bras divent.

E kreiz enezenn al Loc'h ez eus eul lenn hag a zo sail e zour evel dour-mor.

Eur wrac'h koz o oa dre eno o chom, gwechall, war a leverer hag a oa pinvidik-mor gant tenzoriou ar re veuzet. Meur a baotr yaouank a glaskas o laerez diganti. Digemeret mat e vezent da genta hag ar

wrac'h, war he meno, a oa prest da zimezi gant pep hini anezo, met, pa veze skuiz gand unan hen troe e pesk, her stlape en eur vagerez hag her roe da zebri d'he gwaz nevez a vije graet d'ezan ar pezh a veze bet graet d'ar re all a oa bet en e raok.

Gwrac'h al Loc'h o touelli eur paotr yaouank

Emil Souvestr en deus skrivet eur marvailh koant da lavaret penaos e c'hellas Houarn hag e zanzev-pried Bellah en em zizober diouz strobinnellerez gwrac'h al Loc'h ha kas ganto he zenzoriou.

En enezenn al Loc'h eo ez edo gwechall chapel ha bered an A. Marc'hallac'h. Eus ar chapel ne jom mui nemed eun tamm bennak euz he diazevou hag ar c'hroaziou koat a oa er vered hag a weler eur skeudenn anezo war eun daolenn a virer e mirdi (musée) Brest, a zo bet diskaret pell a zo gand ar besketerien da domma o soubenn-besked. G. P.

Chapel sant Kadou Gouesnac'h

Etouez ar chapelioù koant a gaver, war lez ar ster Odet etre Kemper hag ar mor bras, chapel sant Kadou, e parrez Gouesnac'h, eo ar goanta.

E kichen ar chapel ez eus eur groaz, eur feunteun, eun ti-bidi hag eul letonenn gaer disheoliet gant gwez bras.

Ar chapel-ze a zo bet savet er ^{xvii}^{vet} kantved ha renket a-nevez, abaoe, estreget eur wech. War he zal e weler armou Fransez Kerc'hoent, aotrou Kergournadec'h, e Kleder, ha re e wreg Jann Bodigneau, eur verc'h eus ar re binvidika, ginidik eus a Fouesnant, a gemeras da bried, er bloaz 1583.

Skouejou all a zo c'hoaz, evel re ar Vestled, aotronez Poulguenan, e Ergué-Armel, kizellet war dalbenn ar feunteun.

Daou bez-kanol maen a zo renket e kornioù an tour; al leurenn diabarz a zo graet gant brik rus poazet en eur founn da boazat priachou hag a oa gwechall e Toulven.

War goat kizellet kaer an aoter vras e weler armou an

A. Coetlogon, Eskob Kemper, eus ar bloaz 1668 d'ar bloaz 1706 hag armou an A. Louet, eskob Kemper a-raok an A. Coetlogon a weler war ar wareg tosta d'ar c'heur.

A bep tu d'an aoter e weler eur werc'hez o tougen he mabig bihan hag eur zant Kadou, gwisket kentoc'h evel eskibien ar xviii^{vet} hantved eged evel abaded ar vi^{vet} hantved.

Etouez ar zent all enoret e Sant Kadou e kavomp sant Per, eur pezh alc'houez en e zourn, sant Anton gand e bemoc'h bihan, sant Tujen gand e alc'houez ivez hag e gi klanv. E kichen sant Vaudez ez eus eun toull, en douar, hag a ziskouez e kemere ar bardonerien eur meutadig douar ac'hano da lakat war o gouliou evid ober d'ezo para kentoc'h.

War eur maen a gaver er chapel kroaz a zo a-gleiz e weler roudou eun houarn loen. Gwechall, war a leverer, sant Kadou oc'h ober eur bale, a reas eun ehan e Gouesnac'h. Er goanv edod ha yen e oa an amzer. Kadou a c'houlennas ouz eun tieg eus a Gerfinaou aotre da c'heilout sevel eun tammig chapel da bedi Doue. Evid en em zizober anezan, an tieg a lavaras da Gadou: Dizro abenn eun nebeud miziou aman ha ma 'm bevez kalz avalou e roin d'it an dachenn a c'houlennes ouzin.

Sant Kadou a zaoulinas hag a bedas. Kerkent al liorzad gwez avalou a oa stok eno a oa e bleun: deliou ar bleun a gouezas hag, en o lec'h, ar frouez a greskas hag a zarevas; ar zant a bede atao; benn eur c'hrt eur, ar skourrou a venne terri dindan eur samm frouez evel ma n'o devoa douget hini, biskoaz, ker pounner!

Sant Kadou, goudeze, a voe roet d'ezan, e c'hellit kredi an dachenn a c'houlenne, met, epad an amzer-ze, e loen a oa skuiz ouz e c'hedal hag a oa en em laket da skel, en dra c'helle, gand e dreid war ar roc'h m'edo warni: ar roc'h-ze, toull gant karniou ar zant a virer atao er chapel.

Darn all a lavar e chomas marc'h ar zant a-zav, en eun taol, war an dosenn m'ema warni breman ar chapel ha ne felle ket d'ezan kerzet e tu ebet ken, kaer en devoa e vestr skei warnan, en dra c'helle gand e skourjez ha chacha, war e gabestr, eur wech diskennet d'an

douar. Al loen a enebas kement ouz e vestir ma sankas roudou e dreid er garreg a oa dindannan; ar manac'h santel a welas, dre-ze, e felle da Zoue e chomje da vev dre eno; goulen a eure aotre, eta, ouz mestr an dachenn. da zevel eno e beniti; henman en devoa damant d'eu wezenn ber a oa e bleun hag a vije ranket da drouc'ha a-raok ma vije dare he frouez : « Koulz per hag ar reze, emez n, ne vezont ket kavet e kêr all ebet er barrez! »

Ar zant a lavaras d'ezan neuze: « Daoust hag aotre am bezo d'he diskar, da vibanan, pa vezo graet an eost? »

— « Ya! ya! eme ar c'houer ha kerkent ar per a en em grouas hag a zarevas; kement e oa anezo ma venne ar skourrou terri ganto ha per e oant hag a oa ker melen ha ker brao ma teue an dour er genou ouz o gwelet.

Eun hevelep burzud a roas d'ar zant kalz muioc'h a vrud eget ne glaske ha setu perak e tec'has ac'hano da glask eul lec'h didrousoc'h, met e di-bidi a jomas hag e vennoz a gouezas war ar baotred yaouank a-dro-war-dro o devoe digantan izili krenv ha soupl evel ma vez ezomm pa vez c'hoant da c'hourin er pardonioù. Sant Kadou eo patron ar brezelourien hag, e Stourmad an Tregont, an Aotrou Kervarker a ziskouez d'eomp soudarded dervenn an hanter 'n hent oc'h en em erbedi outan :

*Aotrou sant Kadou hor paeron,
Roit hu d'eomp-ni nerz ha kalon,
Ma c'houezimp hizio an deiz,
War (holl) enebourien hor Breiz.*

*Mar deomp-ni, d'ar gêr, war hor c'hiz
Ni a roio d'eoc'h eur gouriz
Eur jupenn aour hag eur c'hleze
Hag eur vantell c'hlas liou an nenv.*

*Ma laro an dud o sellet
« Aotrou sant Kadou benniget
En nenv koulz ha war an douar,
Sant Kadou n'en deus ket e bar! »*

Hag eur wech trec'het ar Zaozon ganto setu i o tskouez d'ar zant o anaoudegez vat:

*Kar d'ar Vretoned ne vije,
E kêr Joslin neb na youc'he,
O welet hor re ' tont en 'dro
Ar bleun balan ouz o zokou.*

*Ne vije kar d'ar Vretoned,
Na d'ar zent a Vreiz ken nebeut
Neb ma veule ket sant Kado,
Paeron brezeliourien ar vro.*

*Neb n'estlamme, neb na youc'he,
Neb na veule, neb na gane :
« En nenv, koulz, ha war an douar,
Sant Kadou n'en deus ket e bar!*

Chapel sant Kadou Gouesnac'h a zo bet unan eus chapelioù darempreta Bro-Gerne. Goude chapel Menez-Hom, hini Kergoad ha sant Tujen, hini sant Kadou oa an hini a veze roet d'ezhi, bep bloaz, ar muia profou. Eus parrezioù pella ar Poher, eus ar Porzev, Kemperle ha Gourin, e tiredet da bedi sant Kadou.

Er bloaz 1761 bag an treiz a voe troc'hohiet, kement a dud a oa enni; eun douzenn bennak a re vezet eus a Vrieg, Langolen, ha Kast ha parrezioù all a-bell evelse a voe beziet e Gouesnac'h.

Ar gourenadegoù en enor d'ar zant a jache kals tud d'ar pardon-ze e veze gwelet ennan paotred vat Fouenant o klask rei lamm da baotred ouesk Melgven ha Scaer.

Gwasa pezh a zo ar beleg a oa person e Gouesnac'h, wardro ar bloaz 1865, a daolas ar pardon d'an traon, war zigarez ma veze eun tamm trouz bennak etre ar c'hourinerien a golle hag ar re a c'houneze. Ar chapel a jomas serret; den n'her c'hempennas; he zoenn hag he lambrusk, taolennou livet warno, a gouezas en o foud. Pa deuas eur person nevez e klevas e barrezioniz oc'h en em glemm o veza ma ne veze ket graet ken pardon sant Kadou. Eun doenn nevez a voe laket var ar chapel hag ar pardon a voe adsavet met ar bardonerien a-bell ne zistrojont ket ken.

Epad ma ne veze ket graet e bardon, ar zant, war z lavare ar re goz, a ziskoueze e zisplijadur: wardro amzer

ar pardon e vode war dosenn ar chapel, eneoù ar c'hourinerien wechall,

*Paotred oueska Korre, ar Faouet ha Kerrien,
Re Scaer ha Bannalec, Gwiskri ha Sant-Thurien.*

ha neuze, ouz sklerder al loar, e veze eur c'hourenadeg sebezus hag e klevet youc'h ha trouz lammou ar c'hourinerien dremenet o koueza war al leton.

Siouaz! ne vezo ket gwelet ken e Sant Kadou an engroez a veze gwechall pa veze ar c'hiistr alaouret o virvi e gwer an tinellou a veze savet, harp-en-harp, eus ar chapel betek Leskidig; daoust da-ze, ar pardon hag a zigouez da eil sul miz gwengolo a zo kaer hag an dia-vaezidi a deu da dremen an hanv da Veg-Meil ha da Venodet a vez gwelet stank ennan. Gourenadegoù a vez atao hag ar re a jom an trec'h ganto, a c'hounit eur maout lart pe eun tok pe eur pakad butum.

Evit diskar eun dra n'eus ket a labour pell: tennoc'h eo hen adsevel ha ne vezer ket sur atao da zont a-benn d'hen ober!
G. P.

Ti-bedi sant Kadou, e Gouesnac'h

« *Sed libera nos a malo* »

Bez ez eus en dro d'in daou gamarad ha n'o gwelan ket ha koulskoude am heuliont noz-deiz; pere eo an daou gamarad-se? Daou Ael, unan mat hag unan fall; ha pep den en deus e re : selouit o istor, istor an Aelez.

C'houi n'oc'h ket koz; lakomp kant vloaz; an draze n'eo netra. Hag en ho raok? e oa tud war an douar, sur a-walc'h. Ha pegeit a zo ema an dud war an douar? wardro eiz pe zek mil bloaz? Ya na mar-teze dek mil ha kant mil all ganto; n'eo ket aes gouzout.

Hag a-raok? a-raok, ne oa den, na douar, netra 'n holl nemed an Aotrou Doue bet a-viskoaz hag a vezo hag a zo. Ha setu ma krouas an Aotrou Doue eun niver bras a sperejou kaer, an aelez: lugernus evel an deiz ha korf ebet d'ezo; henvel a-walc'h ouz ar bannou-heol, ar bann-heol n'heller na kregi ennan, na steki outan; sklaer eo koulskoude ha tomm. An Aelez! sperejou lintrus evelse, mevelien a-zoare evid an Aotrou Doue. Hag e oa kals diouto? Ya, milionou ha milionou!

Koulskoude ne oa ket digor ar Baradoz, evit c'hoaz; da zen ebet ne vez digoret ma ne lavar ket da genta : Ma Doue me n'oun netra ha C'houi eo pep tra; me a gred ennoc'h; me a bleg d'eoc'h; me ho kar. — Ya! a-raok tanva ez eo red kredi; a-raok gwelout Doue war an dispak, eo red e garout dindan guz.

Ha gand an Aelez eo bet ivez evelse; gouñit o deus ranket ar Baradoz. Ha setu an Aotrou Doue d'o aprou ha da lakat dirak o spered eun daolenn gaer; diskouez a reas d'ezo ar bed ha warnan krouadurien

hanter-vreudeur d'ezo, nemed e oant gwisket gant pri : eur c'horf o devoa hag ar pezh a oa sebezusa : Doue ar Mab a oa diskennet david an dud-ze ha gwisket gantan ivez eur c'horf. Ha setu evelse e oa renket pep tra evid ar gwella : an Aelez a oa henvel ouz an Aotrou Doue, gand o spered lemm hag an den ivez p'eo gwir e oa deuet an Aotrou Doue da gemerout e wiskamant kig. O! an daolenn dudius! O! an daolenn dudius! etre he divrec'h, eur werc'hez, flammoc'h eged an deiz, a luskelle he mabig, koant dispar, hag hen den ha Doue, war an hevelep tro. Hag e voe lavaret d'an Aelez : Adorit ar Zal-ver! Gantan e tap Doue betek an den hag an den paour betek Doue.

Dirag an daolenn e oa bodet an holl Aelez : eun akt a feiz hag eun akt a adorasion a voe goulennet diganto. Hag eur rumm anezo a gavas diaes; unan a oa, dreist-holl, Lusifer e hano. Lusifer! Braoa arc'hael deuet eus a-dre daouarn an Aotrou Doue e oa hen! Gand al lorc'h e savas sonjou fall en e greiz : « Me! adori eun Doue aet da zen? Me, Lusifer, ken lugernus hag ar stered, me plega da hennez? Me ne dlean netra d'ezan, na da Zoue kennebeut! O Doue, re ger e lakit ho Paradoz; mirit hen evit neb a garo; me ne blegin ket! »

Eur bagad re all a lavaras eveltan ken e savas mesk, darn evit Jezuz-Krist ha darn all en e eneb. Lusifer hag e genseurted a youc'he : « Ne blegimp ket! » hag e troent kein. Mikael hag an Aelez mat a lavare : « Na piou a zo bras evel Doue? » hag e stouent d'an daoulin da adori ar Mabig etre divrec'h ar Werc'hez.

Ne badas ket pell : amzer eul luc'hedenn; pa oa graet mat o sonj e reas an Aotrou Doue eun dibab. Ha kerkent, evel eun tarz-kurun, e tisonas e vouez : « A-bell, Lusifer, hag e vignoned! D'an tan sperejou

milliget! » Neb en deus gwelet eur steredenn o koueza eus an oabl a gompreno. Diazezet e oa rouantelez an drouk-aelez hag ar re vat a zavas d'ar Baradoz.

I. — SPEREJOU HA NE GARONT KET

O Lusifer! pebez kemm! Eus kichen Doue, stlapet en Ifern! Taolit pled, koulskoude : eur spered n'eo nemet spered; n'hell ket koll e skiant ha ken lemm ha biskoaz e chom skiant Lusifer, nemed eo distronset krenn; gwechall e kare Doue; breman ne gar na seurt, na tra, na den, na Doue. N'en deus, nemet kasoni, ar gasoni en beo. Ni a wel ar prajeier, ar parkeier, ar bleun dindar sklaerijenn an heol; an diaoulou o gwel dindan sklaerijenn rus tan ar gasoni. Diskouezet int bet da zantez Tereza, e kreiz o labour vil : « O! emezi, ar sperejou reuzeudik, ne garont ket! »

Kemeromp aze eun dispac'her hag eur zant ha lakomp d'ezo, en o dourn, peb a yalc'had aour; ar zant, petra zonjo? : Aour? danvez dilhad ha bara mat evit meur a baour! » An dispac'her petra zonjo : « Aour? priz eur bomb; peadra da laza tregont den pinvidik! »

Aze eman klenved Lusifer : klask an tu war Jezuz-Krist evit rei lamm d'ezan. Eur veurevez e voe goulennet ouz Bismark : Kouasket mat ho peus? — : Me? taken ebet! — : Na perak! ta? — : Perak? Epad an noz e oan o skrigna ma dent gand ar gasoni ouz Bro-Frans.

Lusifer, da vignoned ha te a zo krog enno terzien ar gasoni; ne gouskint taken ebet edoug an holl amzer.

II. — DINDAN KROC'HEN AN NAER

En ifern emaint ar sperejou lous; oc'h en em beilhat ha gwellaenn ebet ne c'hell dont enno; an distro a zo eur vleunenn ha ne ziouan ket en o bro. E rouantelez Lusifer, ne vez ket gwelet an avel o trei. E traon ar Frans du-ze ez eus eur feunteun dour souezus : dre

fors koueza a-dakadennou war eun aval e vez troet an aval e maen; mirout a ra tres, an aval; an danvez avat a zo kalet maen. Er stumm-ze eo bet chenchet danvez an aelez fall; rinset ar garantez ha deuet ar gasoni en he lec'h.

Pet vloaz a dremenas? Doue hepken her goar. An diaoulou, bepred, a oa pres warno da ober anaoudegez gand an den. Dre hir-gortoz, setu digoret warno ha distaget ha lezet da zont da zellet ha da douelli. War an douar, e welas Lusifer daou grouadur eus ar c'haera, Adàm hag Eva, flamm o daou hag eurus ha sentus. Daoust penaos o saotro? Graet eo gantan e zonzj ha c'hoaz n'eo ket bet peil; setu anan : klevet en deus an Aotrou Doue o lavaret d'ezo : « Na stokit ket er wezenn-man; pe anez e varvoc'h! »

Hag hen da wiska kroc'hen eun naer ha da dostaat ouz Eva — : Perak ne zebrfec'h ket eus ar frouezman? — : Difennet eo; anez e varvimp! — : C'houi, mervel? ya! beza henvel ouz an Aotrou Doue 'ta ha gwelout reiz an droug hag ar vad.

Hag Eva da zonzjal — : Henvel ouz an Aotrou Doue! ha ma vije gwir? Ma! red eo d'in gwelout! Hag hi, gand ar c'hoant, da dapout, da danva ha da rei d'he fried... a-dre o c'hein eur c'hoaradenn a skloas : tapet e oant! o daoulagad a oa digor; evid ar wech kenta e santjont ar vez : ar pec'hed a oa dishual ha dishual ive an Ankou, ha deuet Lusifer da Roue war ar bed!

III. — SATAN HA JOB

Hag abaoe e pelec'h ema Satan? Dre ar bed-holl ha pres warnan o klask ober dismantr. Roet ez eus bet d'ezan urz da douelli an dud, da boueza warno ha d'o dougen d'ar pec'hed. Ar pezh n'hell ket taga etre e skilfou a zo mat da veza saotret gand e vabou; al labour-ze a blij d'ezan.

An Istor zantel a gont d'eomp doare an den santel

Job. Eur wech a oa hag ec'h en em zastumas dirak Doue an holl Aelez ha Satan ivez da zigouezout — : Hag o tont eus a belec'h emañ? — : Me? Graet em eus tro ar bed da c'houzout penaos e oa kont. — : Ha va servicher Job? Ar seurt-ze a zo tud, neuze ; eün da doujus. — : Ya! da! Aes a-walc'h pa ne gouez taol ebet war e chong. Va lezit d'e skei hag e weloc'h. — : Ma! kerz 'ta!

Mont a reas ha skei gand an den santel; seurt ebet ne espernas, na madou, na bugale, na yec'hed ; ne lezas gantan nemed ar vuhez; an den santel Job ne vallozas ket, ne vlasfemas ket ; war galon hennez, Satan a dougnas e ivinou.

Nag a gristenien, siouaz, hag a valloz hag a vlasfem dindan taoliou Satan! An dentasion! labour an diaoul! Pa ne dap ket dre zonzj lous, e tap dre gomz lubrik; lec'h ma n'hell ket ar mignon fall mont, ec'h en em zil al levr brein; neb ne gav blas ebet gant plijadur ar c'hig a vez profet d'ezan plijadur an aour; an neb a zo bouzar d'an ourgouilh a vez roet d'ezan ar venjans da danva.

Ha pegeit a zo eo krog Lusifer da denti? Dek mil bloaz, ugent mil bloaz, ha mil gwech muioc'h, mar-teze. Ha c'houi a gav d'eoc'h, n'anavez ket mat kement pleg a zo en ho kalon? Hag an tu d'ho tapout?

E pred ar maro, neuze e savo pres warnan; e kichen ho kwele e vezo lia biken ne dec'ho kuit ken na vezo astennet ho korf, en e c'hourvez, skournet. Ha ma tigouez gantan gounit an taol, pebez skrijadenn a gaso da Jezuz-Krist. Tre e-tal Hor Zalver en deus kavet danvez tud daonet, Judas, c'houi 'oar! Hag e talc'ho da beilhat evelse, betek pegouls? Betek fin ar bed. Neuze e vezo lavaret d'ar re zaonet : « It pell, tud milliget, d'an tan, gand an diaoul hag e gen-seurted ». Eilpennet e vezint e puns an Ifern hag alc'houezet an nor ha biken goude, ne zigoro.

IV. — BELEIEN SATAN

An Aotrou Doue en deus e veleien, e ofisou sakr; Satan en deus beleien hag ofisou sakr ivez.

O Jezuz! hon breur, hon breur hena lazet en hor plas, ho kwad eo a vez skuilhet epad an oferenn. Satan a rank kaout gwad den evid e oferennou. C'houi a voe staget ouz ar groaz ha marvet oc'h bet warni heb en em glemm. Satan a zo re fallakr da vervel evid e dud; o laza, avat, o hag e plij-ze d'ezan.

Pa vez an den yaouank war ar studj, er skolachou, e vez roet d'ezan da lenn, leoriou ar Romaned hag ar C'hresianed; rasket e vez ar pajennou lousa hag ar pez a jom n'eo ket c'houez vat eo a zav diwarno atao. Sonjit 'ta, etouez ar bayaned-ze, ne oa ket dereat tremen eur gouel kaer hep laza eun den bennak : gwad tud a ranket kaout da demsi an douarou ha da derri sec'hed an idolou. Bep bloaz e veze lazet eun hanter dousenn bennak en hevelep kêr : tud a oa beleget da oferenna gand o gwad; e kêr Rom e oa savet eun teatr bras d'o gwelout o vervel; ar zoudarded tapet er brezel, petra veze graet d'ezo? Gwisket gant rousin ha c'houezet an tan enno ha graet diouto goulou da sklaerijenna ar gouel. Divezatoc'h e vezo tro ar gristenien da veza ar goulou beo-ze... Ha c'hoariadeg ha lazadeg tud, korfou maro a gantehou, en eun dervez, war leurenn an teatr-ze. Ha diou wech er zizun e veze c'hoari hag ar bobl pa veze skuiz o sellet n'he devoa netra da ober nemet mont pelloc'hik da danva an hudurnez : goude adori diaoul ar gwad, mont da adori diaoul ar c'hig.

V. — OFERENNOU AN DIAOUL

Evit gwir, an ilizou payan a oa tiez a vrud fall; a-raok dont er maez, ar plac'h yaouank a veze dizenoret, an den yaouank breinet. Ha pa zonzjan em eus me klevet tud o klemm hag o lavaret e oa bet

mouget ar zevenadurez, « la civilisation » gant ar C'hrist! Ya! da! koant e oa sevenadurez ar bayaned. He mouga? Poent bras e oa hen ober. El lec'h ne dap ket skeud ar C'hrist eo danjerus beva. Skarzit ar beleg eus eur barrez ha tregont vloaz goude petra weloc'h? Gwad tud o redek evid oferennou an diaoul. Hag ema ar veleien laik o klask aoza d'eomp eur bed payan. A drugarez Doue e vezo start sevel ar relijion nevez keit ha ma chomo eun iliz en he sav hag eun osti, e doarn ar beleg. Pa vezo mouget, avat, an diveza beleg, dindan dismantrou an diveza iliz, o! neuze, kemerit an tec'h, kemerit an tec'h! Ne vezo ket brao beza mamm; ne vezo ket brao beza den.

VI. — HENNEZ A ZO MUNTRER!

Pa gomze diwarbenn Satan, Hor Zalver a lavare : « Hennez a zo muntre adalek ar penn kenta! » Muntre! Satan eo a zikouras laza Abel; hen eo a zalc'has kement war ar Yuzevien, ken e voe laz et Jezuz. Kement muntre a zo da skol piou ez a? Da skol Lusifer. N'hellin biken rei d'eoc'h da gompren pegement e plij d'ezan gwad tud.

E bro ar Mexik e oa aet beleien Lusifer da gigerien; eur gigeres a zalc'hent, eur gigeres kig-den. E barz ar gêr-veur e oa savet eun Templ da zoue ar brezel; setu ma oa red konsakri an iliz nevez; evit konsakri e oa red kaout gwad hag adarre gwad tud. N'eo ket prizonierien a vanke; digaset e voent hag ar Roue da gregi er gontel ha da skei an hini kenta; daou c'hant beleg a oa o sikour; pevar dervez ha peder nozvez e voe dalc'het da laza ha da laza ken e oant faes, ken e oa beuzet kêr er poullou gwad. Pevar ugent mil a oa bet diwadet. Hag an dra-man a zo re wir.

En hevelep bro, e veze graet, bep bloaz, gouel kaer an hanv ha prientet bugaligou, amarret o izili, renkennadou anezo; eun taol-kountel, trouc'het o gou-

zoug; eun taol all, tennet o c'halon ha debret dirak ar bobl. Ar muia a vugaligou laz et, evelse, oa ar gwella evid an eost da veza kaer. — Ya! poent bras e oa da Gristof Colomb dizelei an Amerik hag hada enni greunenn ar groaz : An hadenn-ze a spont an diaoul en he raok.

C'houi a lavaro d'in : pell a zo abaoe! Ha gwir, meur a gant vloaz. Met, araok ma oa plantet ar groaz, e oa kont evelse dre-holl ; hag e lec'h ma ne dap ket c'hoaz divrec'h ar C'hrist, ema kont evelse ; ha pa ne vezo ket disheoliet Bro-Frans gand ar groaz e vezo kont evelse, enni ivez.

Er bloavez 1860 e tremene eur teachour e Bro an Dahomey. Marvet e oa ar Roue koz setu ma oa red bañezi ar Roue nevez ha konsakri e Rouantelez. Breman ar Gristenien a vez badezet gant dour sklaer; ar roue payan a felle d'ezan gwad, gwad tomm ha kals. En eur ober eun nozvez e voe dibennet 500 den ha roet o fennou d'ar bobl da c'hoari. Bez ar Roue koz a oa red e zimanti; kant prizonier a voe laz et; gand o gwad e voe distrempet pri ha traez ha 600 gwreg a voe douaret ez-veo kement ha kas kelou d'ar Roue maro. En eur ober eur zizun e voe laz et dek mil den.

En Dahomey, adarre, eur gouel kaer bep bloaz. Dre aman da zeiz eur vadiziant, e vez stlapet draje d'ar vugale; e broiou Satan eo gwella ganto pennoutud. Da zerr-noz ec'h en em zastumer war al leur-gêr; e kreiz ar blasenn ez eus savet eul leurenn goat panerou bras warni, tri pe bevar c'hant. Petra a zo ebarz? Tud veo, paket hag ereet o izili, nemed o fennou lezet war an dispak. Ha dansou, ha yudannou ha cholori. Hini ha hini, e vez taolet ar panerou d'an traon, mesk ar bobl, ha bec'h ha diskrap, kas gouzout piou a dapo; eun taol kontell, setu distag ar penn hag an dud da ziframma ar pennou-marou, an eil digand egile. Ha youc'h, ha ja-

hadao, ha dansou bepred, ken e sailhont er poullou rus; ken eo mastaret o dilhad gant pri rus. Pa darz an deiz, pep hini d'ar gêr, o kas gantan e lod eus ar gouel : eur penn-den trouc'het reiz ar c'hil ; e toull an nor e vez plantet, e beg eur goadenn.

Eur misioner eus an Dahomey a gonte an dra-man n'eus ket pell : « Aet e oan en eun ti ha me o welout, e pign ouz an treustou eun dra iskiz, henvel a-walc'h ouz rollou-ognon :

— Petra eo an dra-ze?

— : Ma lod eus ar gouel.

— : Ho lod?

— : Ya 'vat! gwella tamm a zo en den, an empenn.

— : Empenn tud?

— : Ya! lavaran d'eoc'h, laket da zec'ha : floura tamm eo hennez; met, siouaz, mont a ra ar gouel da netra...; sonjit 'ta, Aotrou, n'eus bet roet, er bloaz-man, nemet 36 panerad. A! gwechall, e oa kaer an traou.

Gwechall! Kredi a-walc'h a ran! Ha c'houi a garfe gwelout Lusifer o tont d'ho parrez gand e staliou? Broiou payan? Ifern an den... Meur a dachenn a vrezel a zo bet en hor bro baour; pa dremen breman al labourer gand e zoc'h, e vez dizac'het, da heul, relegou soudarded.

Dies eo o c'honta; moien a zo evelkent; an dud lazet gant Lusifer hag e relijion, arabad d'eoc'h kredi e teufec'h a-benn d'o c'honta; re stank eo o relegou. Ar c'horfou aet gantañ a zo maro; an eneoù, siouaz, an eneoù aet gantan, ar re-ze ne varvont ket.

VII. — ALCHOUEZ LUSIFER

Ya! an ene eo a blij d'ezan; an ene, poltred beo Hor Zalver Jezuz-Krist. Ha penaos e plant e skilfou ebarz an ene? Penaos? Dre ar pec'hed. Hennez eo alc'houez Lusifer. En amzer an Tad Maner e veze

graet ar zabat en hor c'hoajou. Da hanter-noz, en em gave Satan; adoret e veze, ha gwerzet an ene d'ezan raktal hag ar marc'had a veze sinet gand ar gwad. O marc'had spontus! Ma breur paour mar 'man ar pec'hed marvel en ez kalon, eman sinatur Satan war da ene.

Eur wech e oa Jezuz o prezeg hag endro d'ezan kals a dud, souezet bras, ken kaer ha ma oa ar brezegenn. Biskoaz n'o devoa klevet kement all. A-droc'h taol, eur vouez skiltr hag eun hopadenn — : Jezuz Nazareth, petra fell d'it?

Perak en em zoursial ganeomp?

Ha deuet e vefes d'hor c'holl?

Ha Jezuz da lavarout — : Spered lous, serr da c'henou ha tec'h kuit er maez eus ar c'horf-ze! »

Ha setu krog an den da zifreta; eur youc'hadenn c'hoaz hag e kouezas d'an douar... Prestik e savas hag hen pare ha sioul. Pare mat e oa an den bet perc'hennet gand an diaoul hag ar bobl a lavare — : Na piou eo henman, da gaozeal ken t'er ouz ar sperejou lous, ma sentont outan.

Spered lous, tec'h kuit. Me a bed Hor Zalver Jezuz-Krist da lavarout an hevelep komz war hon ene...

Drouk eo Lusifer : hel lavaret, em eus deoc'h. Krenv mat eo? Tamm ebet! Sin ar groaz, eun dakenn-dour benniget hag ema kuit. Beza ez eus unan, dreist-holl, hag e spont en he raok, ar Werc'hez dinamm, Mari, Mamm Doue. Hounnez eo he deus bet flastret e benn d'ezan. Pedomp hi eta: kemeromp korf beo he Mab, er gommunion hag e tec'ho Lusifer...

... Hon Tad hag a zo en Nenv, na bermetit ket e kouesfemp en dentasion, mes hon dilivrit diouz an hini drouk. Evelse bezet graet!

TADIG.

Keleier ar miz

Dervez Bleun-Brug Lambaol-Wimiliau

Poan a gemerer e Leon, Treger ha Kerne evit ma vezo an 9 a viz eost a zeu eun dervez a bedenn, a brezegerezh a gan hag a c'hoarz evel ma ne vez a dro da welet ken koufs gwall alies.

Setu reolenn ar gouel :

1. — Da 9 eur 1/2 e vezo diambrouget an Aotrou 'n Arc'heskob de Guébriant, Rener ar gouel.

2. — Da 10 eur oferenn-bred kanet gand an Aotrou Bihan, person ar barrez : an A. de Guébriant a brezego en oferenn-ze.

3. — Goude an oferenn. Libera evit mignoned varo ar *Bleun-Brug*.

4. — Da greisteiz, lein er skol-gristen, 15 lur dre benn. Ar merc'hed koulz hag ar wazed a c'hello kemeret perz er pred-ze. Kas an hanoioù hag an arc'hant d'an A. Quere, kure Lambaol-Wimiliau abenn ar 5 a viz eost da ziwezata.

Epad ar pred e vezo graet prezegennou berr gand Rener ar Bleun-Brug, gand an dimezell M. de Kermenguy ha gand an A. Perennes.

5. — Da 3 eur c'hoariadeg ha kaniri gant paotred ha merc'hed Lambaol, Perros-Gwired ha Scrignac.

Eur mor a gan hag a levenez e vezo Lambaol en dervez-se!

Gouelioù breizek ar Faouet

Leoniz d'an 23 a viz Eost o devezo tro da welet eur gouel breizek eus ar re gaera e Plouescat.

Komzet hon eus anezan er miz tremen; en dervez-se ivez Kerneviz ha Gwenediz o devezo tro da welet eur gouel all ker kaer hag hini an Traez Glas savet, e kêrig ar Faouet, e Kerne-Uhel, gand Kevredigezh Breiz ha Gorsedd Barzed Breiz.

D'ar yaou, d'ar gwener ha d'ar zadorn, a-raok ar gouel-ze e vezo tri dervez studi.

D'ar zul, da 11 eur. bannielou Breiz a zaludo bez soudarded ar Faouet, maro er brezel.

Da eun eur, c'hoariadeg vras ha kaniri gand Barzed ha Barzedez Breiz-Izel.

D'al lun 24 a viz eost, da 9 eur e tal chapel gaer santez 'Barba, e vezo graet, gant lid bras, *Gorsedd digor* Barzed an diou Vreiz.

Da greisteiz lein.

Da ziu eur, c'hoariadeg vras gant skoazell kanerien Gwiscriff ha re Gevredigezh Breiz.

XXI^{vet} Kendalc'h ar Bleun-Brug

Ar Bleun-Brug a reas warlene, e Gwengamp, gouel e bempet bloaz war nugen, krouet m'eo bet er bloavezh 1905; n'en deus graet c'hoaz, evelato, nemet ugent kendaic'h bras, dre ma rankas chom a-zav, evel eleiz a draou all, epad ar pemp bloaz brezel.

Gouelioù ar bloaz-man, a vezo ker skedus ha marteze skedusoc'h eget gouelioù Gwengamp warlene rak Bro-Wened eo bro ar varzoniezh hag ar c'han.

Ar gouelioù-ze a vezo graet e kêrig Henbont, a zo koulz lavaret en hanter 'n hent etre Kemperle ha Santez Anna.

— D'ar gwener 4, ar Vretoned vat a gemero perz er gouelioù-ze a 'z ay da welet enezenn ha bez ar barz brudet Yann Ber Calloc'h.

— D'ar zadorn 5, studiadeg war *ar brezoneg unvan* hag a c'hello beza lennet gand an holl Vretoned eus an eil penn d'egile da Vreiz : an A. Becot, eus a Blougonvelen, an A. Ernault, eus a Zant Brieg hag an A. Goff, eus a Bontivy a gomzo er studiadeg-ze.

— D'ar zul 6, kenstrivadeg vras ar ganerien hag ar strolladoù kanerien adalek 8 eur.

Da 10 eur 1/2 : oferenn-bred. Goude kreisteiz, c'hoariadeg vras.

An A. Trehieu, eskob Gwened, a reno an tri dervez breizek-ze a vodo e Henbont kement hini a gar e gwirionezh e vrezoneg hag e vro.

Ha breman e lavaromp :

1°) *d'ar vugale*. Bez e vezo kevererez (concours) e brezonek etre ar re grenfa, a bep skol, d'ar zul vintin : goulennet e vezo ganto lenn, displega, skriva brezoneg ... hag an Aotrou 'n Eskob a roio, hen e-unan ar prizioù d'ezo.

2°) *d'ar ganerien*. Red e vezo d'ar strolladou kas o hanoioù d'an A. Coetmeur, e Kloerdi Gwened, abenn Gouel Maria Hanter Eost, da ziwezata.

3°) *D'ar brezegerien*. Red e vezo d'ezo kas o frezegegenn pe d'an A. Coetmeur, kelenner, e kloerdi bras Gwened, pe d'an A. Perrot, Rener Feiz ha Breiz, Scrignac, abenn Gouel Maria Hanter Eost, da ziwezata.

4°) *D'an displegerien*. Ar re-man ivez a ranko rei da anaout d'an A. Coetmeur, abenn Hanter-Eost, e fell d'ezo kemeret perz e kevererez an displegeriez, (concours de déclamation).

5°) *d'an holl*, d'ar re holl a gar Breiz, d'ar re a venn ma vezo klevet mouez ar vro o tiston, o tiston ker krenv hag ar mouezioù a-ziavaez-bro a glever o trouzal evit hon di-vrezonekaat... en em zalc'hit prest ha deuit.

Deuit, c'houi holl hag a gar Y. P. Kalloc'h. D'ar gwener 4 e vo graet eur bale, war vor, evit mont da C'hroe; pedet e vezo war bez ar barz heñ par; komzet e vezo anezan; c'hoariet ha kanet ar pezh en deus skrivet hen e-unan. Eur bale graet gant kanerien Pleuigner, etre riblou souezus ar Blanvez, gand eur diskenn e porz-pesked an Oriant, petra c'heller kaout hag a vefe braoc'h eged an dra-ze?

M'ho peus c'hoant e vefe dalc'het plas d'eoc'h, skrivit d'an A. Chevassu, Henbont, a zo karget eus tro C'hroe.

Houman ne gousto, d'ar muia nemet 40 lur, gand ar banvez (banquet) e Groe.

Skrivit holl eta, dioc'htu, evit ma vezo aesoc'h renka pep tra ha dreist-holl ar vag hag ar pred.

Evit kaout loj e Henbont skrivit d'an A. Hingant, marc'hadour, ru nevez, Henbont.

Leor an A. Gwilhou

O deus rakprenet al leor e miz gouere:

An A. Yan ar Gall, Rener an « Union Agricole », Kemperle	1
An A. Mathurin ar Floc'h, Caouet, Plonevez-Porzay	1
An A. Parc, bourg, Plouider	1
An A. Loeiz Andouard, 201, rue de Fougères, Roazon	1
An A. R. Delaporte, studier, La Plaine, Kastellin	1
An A. Herve Delaporte, La Plaine, Kastellin	1
An A. J. de Lesquen, Lieutenant de vaisseau, torpilleur Sénégalais, Brest	1
An A. Stanislas Jaffrès, Kure Guisseny	3
	—
	10

Leorioù rakprenet betek-hen: 751 + 10 = 761

E traon pajennad leor an A. Gwilhou, e *Feiz ha Breiz* ar miz tremen, hon devoa bet c'hoant da lavarout n'o devozo rak prenerien al leor-ze *dizouezenn* ebet; er vouleriez, dre fazi, e lec'h *dizouezenn*, ez eus bet laket d'eomp *digouezenn* : hol lennerien o devozo divanket o-unan, sur a-walc'h, al linenn moulet fall-ze.

Unan eus rakprenerien ar miz-man a skriv d'eomp : « Fizians am eus e c'hellot embann al leor, hep dale; eman an holl Vrezoned desket o c'hortoz atao leorioù da lenn; n'eus ket magadurez a-walc'h evit o spered. D'eoc'h ha d'an holl dud a labour da greski hol lennegezh vrezonek, e pep doare, trugarez ha bennoz Doue! »

Sevel lennerien muioc'h-mui d'ar brezoneg eo a zo ezomm: an dra-ze eo labour ar skolioù; n'eus ket eur breizad war gant, m'oar vat, o c'houzout lenn brezoneg; tra sebezus, Breiziz a gomz o yez ha ne ouezont ket he lenn!

Er bloaz-man ez eus 100 vloaz abaoe m'eo bet digoret goude an Dispac'h, kenta skol gristen Frans; pa vezo 100 vloaz goude ma vezor en em laket da zeski enn brezoneg d'ar vugale, e skolioù Breiz e vezo muioc'h a bres war ar skridoù brezonek eget ne vez breman ha ne vezo ket red lakat bloaz, evel breman, evit kaout gwerz da vil leor brezonek!

Degas an hano hag an adres, heb an arc'hant, kenta ma vezo gellet, d'an A. Perrot, Rener *Feiz ha Breiz*, Scrignac (Finistère).

Dal ma vezo degouezet 39 hano all e vezo kaset ar skridou d'ar youlererz ha tri miz goude e vezo al leor nevez etre daouarn al lennerien. Y. V. P.

DIVINADENNOU

1. — *Responchou divinadennou miz mae.*

I. — Tri baotr ha diou baotrez. II. — Eur yar.

III. — Dre ma ne vefe fin ebet d'an oferenn; ar c'hyrie eleison ne echufe ket.

IV. — A L A R
L A N O
A N A D
R O D A

V. — Ahell ar c'har.

2. — *Responchou divinadennou mezeven.*

I. — War e benn. II. — Brest, Dreux, Flers-Creil.

III. — Va mamm. IV. — Ar c'hloc'h. V. — Pod an dour.

3. — *Responchou divinadennou miz gouere.*

I. — Ar c'hilhog. II. — Ar mez ouz ar gwez dero hag ar pemoc'h dindan ar wezenn. III. — Ar roc'n hag ar brennig. IV. — Ar skubellenn valan.

V. — D O U S
L O U S
R O U S
T O U S

Er miz a zeu e roimp hanoioù ar c'hounideien,

Hadou potach ha brouskon, hadou bleuniou

Hadou dibabet eus ar gwella tiez

TI A. HUON

Savet e 1840

L. AUDREN, DEUT WAR E LERC'H
17, Straed Siam — BREST

Téleg. AUDREN-GRAINES-BREST

Téléph. 5-35

BINVIUOÙ - PESKETA
KERDIN - SIFELL A BEP SEURD

Brezoneg en ti **TI A FIZIANS** R. C. Brest 49

POURQUOI ?

Ne jouissez-vous pas des joies artistiques mises à votre portée par la Science ?

Vous pouvez entendre chaque jour, chez vous, grâce à la T. S. F., des concerts, des conférences, des cours, des informations.

Demandez à la maison **RADIO-ART**, 14, Place de la Tour d'Auvergne, à Brest, et 32, rue Kéréon, à Quimper, une démonstration de ses appareils si simples, si faciles à manier.

Appareils *Radio-Art*, *Philips*, *Ducretet*, etc...
Phonos et disques des grandes marques *Columbia*, *Odéon*, *Polydor*, *Parlophone* etc...

“ L'ULMINUCINE MOREUL ”

est le dépuratif tonique idéal contre les humeurs, les vices du sang, glandes au cou, faiblesse, la toque des enfants.

Donne aux enfants ce teint clair et rose, indice de la santé.

Parfait pour les jeunes filles dans la période de transformation.

Indispensable aux personnes âgées qui se plaignent de fatigues, douleurs, retour d'âge.

35 ans de ventes toujours croissant sont la meilleure garantie de l'efficacité de ce produit qui a la faveur du public.

Mères de famille, ne vous inquiétez pas, tant que vous donnerez de l'Ulminucine à vos enfants, vous les mettrez à l'abri d'un grand nombre de maladies, c'est le meilleur préventif de la tuberculose.

Prix: Grand flacon: 29 francs;

Demi-flacon: 15 francs;

Petit flacon: 10 francs.

Si vous toussiez, prenez du Sirop Celtique, un de ceux qui sont le plus estimés. Prix: 12 francs.

Roït d'ho pugale

**AR SIROP
FERET**

ar gwella
evit **KREVAAT**
ha **NETAAT**
ar goad

CHAMBRES A COUCHER MODERNES ET BRETONNES
SOMMIERS — MATELAS — : — SALLES A MANGER

F. MARTIN Père et Fils

Sculpteurs-Ebénistes, travaillant eux-mêmes à l'atelier.
7, rue de la Mairie, Brest (près la gare).

Ar pezh ne vezo ket kavet ganeoc'h dioustu er stal a
vezo great d'eoc'h diouz ho toare.

Klenved ar c'henou hag an dent

SUCESSEUR DE
A. LAPIQUONNE L. JÉZÉQUEL

Tenner dent

Loreet gant skol-vedesinerez Paris

A denn an dent hep poan hag a laka dent nevez, war aour
ha war gaoutchouk, hervez ar skouerlou dizeva.
Gwarantisa a ra e labour.

RESEO A RA :

Bep Lun, e **LESNEVEN**, Hôtel Le Roux, ha bep Sadorn
e **BRASPARTS** hag er **FAOU**. — Ar c'habinet a gonsul
tationou a zo digor e Brest, 4, passage St-Martin, aboue 9 eur
beteg kreteiz, ha da 2 eur betek 6 eur. Tél. 0-16

LES COSTUMES BRETONS MODERNES

fillets, pullovers, vestes, ensembles pour garçons, dames, fillettes

TRICOTÉS EN LAINE DE BRETAGNE brodés soie (motifs celtiques)

Créés et déposés par la Maison

CHOLEAU, DE VITRÉ

SONT EN VENTE A :

QUIMPER, chez **LE BOEG**, 10, Avenue de la Gare —*— **RENNES**, " **TI BREIZ**", 4, rue Hoche

S'ADRESSER AUSSI A : **BREST**, Mademoiselle **CRÉAC'H**, 99, rue de Siam

CHATEAULIN, café **RIOU**, 13, 9 rue de la Pré- —*— **PONT-CROIX**, restaurant **POUPON**, le troisième jeudi
du mois.

Dépôtaires demandés en chaque ville — GROS : **CHOLEAU, VITRÉ (I.-et-V.)**

Feiz ha Breiz a zo pevar real ar pez

BREST, MOULEREZ AR SKRIDOU MAT, 4, STRAED AR C'HASTELL

Ar Merour : F. GEORGELIN.